

супроводу державно-приватного партнерства, залучаючи до цього процесу науковців НАПН України, представників державних органів, громадських структур та бізнесу;

- з метою поширення позитивного досвіду державно-приватного партнерства, обговорення проблем та вироблення рекомендацій спільно з науковцями НАПН України та окремих її інститутів необхідно запровадити систематичне проведення вебінарів, семінарів, консультацій, тренінгів, науково-практичних конференцій, форумів, дискусій тощо;

- для розвитку різних форм і видів державно-приватного партнерства потрібно активніше здійснювати висвітлення кращого досвіду державно-приватного партнерства у ЗМІ, ТВ, педагогічній пресі та фахових виданнях, у соціальних мережах тощо сприятиме його реалізації в інтересах держави, освіти, громадського сектора та бізнесу.

Для закладів загальної середньої освіти всіх типів власності і підпорядкування потребують вирішення питання розвитку стратегічного державно-приватного партнерства на регіональному та місцевому рівнях, узгодження спільної стратегічної мети та шляхів її реалізації, розподілу повноважень та відповідальності суб'єктів державно-громадської та державно-приватної суб'єктної партнерської взаємодії, підготовки відповідної нормативно-правової бази та забезпечення її дотримання, вирішення питань фінансово-економічного взаємовигідного партнерства, управління проектами та ризиками тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ПІД ЧАС ВІЙНИ (КОНТЕКСТ ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ)

Онопрієнко Оксана,

доктор педагогічних наук,

старший науковий співробітник,

завідувач відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко,

Інститут педагогіки НАПН України,

м. Київ, Україна

У літку 2022 року нами було проведено дослідження особливостей організації навчання у початковій школі країни в умовах воєнного стану. Його результати засвідчили, що ця організація була неоднорідною й здебільшого залежала від ступеня ураження території війною. Така відмінність вплинула на формат освітнього процесу; охоплення учнів, які могли продовжити навчання; доступ учнів і вчителів до технічних та навчально-методичних засобів навчання.

В українській освіті основним носієм змісту і провідним засобом навчання вважається підручник. Це навчальна книга, у якій в повному обсязі подається систематизований виклад навчального матеріалу, що забезпечує досягнення учнями нормативно визначених очікуваних та обов'язкових результатів. Використання підручників є традиційним елементом організації навчання. Тому в опитуванні ми з'ясували, чи всі учні мали можливість користуватися підручниками під час війни. 41 % опитаних учителів зазначили, що всі учні мали підручники в друкованому або електронному вигляді. 53,6 % указали, що не всі учні мали доступ до навчальних книг. Цей факт дає підстави передбачити, що освітній процес у таких класах зазнавав труднощів, адже особливість сприймання у молодшого школяра передбачає здійснення різних рецепторів, зокрема зорових. Візуальні опори, вміщені в підручниках, значною мірою забезпечують повноцінне засвоєння дітьми навчального матеріалу, а їх відсутність загальмовує цей процес. Окрім того, розгортання навчання спирається на дидактичний принцип неперервного повторення, упровадження якого зумовлене віковими особливостями засвоєння молодшими школярами навчального матеріалу. Відсутність навчальної літератури, безумовно, уповільнило поступ учнів у досягненні очікуваних результатів.

Що стосується організації праці вчителя, то звичним і корисним доробком для наших освітян є методичний супровід до реалізації систем навчання у вигляді різноманітних методичних посібників, розробок (проектів) навчальних занять, дидактичних матеріалів до підручників тощо. У досліджуваній період 84 % респондентів мали доступ до таких матеріалів; 7 % опитаних учителів зазначили, що методичних матеріалів було обмаль, решта респондентів зовсім не мали таких матеріалів. Відсутність допоміжних навчально-методичних засобів для вчителів створила деякі труднощі, зокрема, збільшилися витрати їхнього часу для підготовки до занять. Проте зважаючи на рівень фахової підготовки і досвід роботи опитаних учителів, зазначений чинник не можна вважати впливовим для належної організації освітнього процесу, навіть у такий складний період.

Для повнішого розуміння картини організації освіти у воєнний період був корисним матеріал, здобутий під час аналізу відповідей учителів на питання змістового блоку. Так, визначаючи обсяг опрацювання з учнями запланованого змісту навчання, 71,4 % респондентів указали, що був охоплений увесь запланований матеріал. 23 % – зазначили, що обирали для вивчення учнями лише найважливіше. Оскільки тривалість занять за дистанційного формату навчання є меншою, ніж за очного, то вчителі зазвичай вдаються до організації домашньої самостійної роботи учнів. Утім у ситуації воєнного стану зважаємо на особливі обставини, за яких діють різні чинники, як то: змінені побутові умови, обмежений доступ до ресурсів тощо. У зв'язку з цим лише 28,5 % опитаних учителів вказали на систематичну наявність завдань для самостійної роботи дітей. 57 % – пропонували учням такі завдання час від часу, а 9 % – таку роботу не проводили. Водночас, не всі вчителі мали можливість постійно контролювати виконання учнями домашніх завдань. Це вдавалося робити завжди 67,8 % опитаних; періодично – 25 %; решта вчителів не мали можливості контролювати учнів.

Ключовим критерієм результативності освітнього процесу є показник, що відображає навченість учнів. Це обсяг і рівень засвоєння змісту освіти, що є основою для подальших навчальних досягнень учнів. Ми поставили вчителям таке питання: «Якою мірою, на вашу думку, учні змогли засвоїти навчальний матеріал за II півріччя навчального року?». Результати опитування були такими: 32 % учителів вважають, що їхні учні цілком засвоїли запланований навчальний матеріал; 62,5 % – переконані, що їхні учні засвоїли навчальний матеріал частково. Такі міркування, на нашу думку, є суб'єктивними, оскільки вони не підтверджені моніторинговим вивченням навчальних досягнень учнів, але відповідні факти необхідно брати до уваги під час проєкування і здійснення освітнього процесу.

У рекомендаційній частині анкети респонденти заявили про бажання мати розроблені для них настанови від авторів програм щодо оптимізації навчального матеріалу, який підлягає вивченню в умовах обмежень. Своєю чергою ми запропонували вчителям висловити власні міркування щодо бачення шляхів адаптації змісту освіти до навчання в умовах війни. Одержані пропозиції можна звести до таких узагальнень:

- методичні рекомендації потрібні, проте програми і підручники змінювати не потрібно; педагоги самостійно на основі методичних рекомендацій скорегують навчальний матеріал;
- потрібно ущільнити програмовий матеріал, враховуючи емоційний стан учнів, пригнічення у дітей під час війни когнітивних процесів, але це робить учитель індивідуально, зважаючи на навчальні можливості своїх учнів;
- першочерговою необхідністю є створення інтерактивних підручників;
- потрібно адаптувати програми, зважаючи на особливості умов дистанційного навчання, а саме: в умовах воєнного часу, в умовах переїзду немає можливості проводити досліди, практичні заняття, екскурсії (за винятком віртуальних);
- необхідні рекомендації дітям щодо проведення практичних робіт у домашніх умовах;
- є потреба в рекомендаціях для батьків з алгоритмами виконання навчальних завдань;
- доцільно було б доповнити підручники відеопоясненнями для самостійного прослуховування чи опрацювання теми, які стали б доречними не лише під час дистанційного навчання, а й в опануванні матеріалу, який дитина не зрозуміла.

Проаналізовані відповіді респондентів у цілому засвідчили їхню здатність користуватися академічною свободою, наданою чинною в Україні концепцією освіти. Висловлені пропозиції здебільшого торкаються питань, які полегшують працю вчителя та умови навчання дітей під час війни.